

چیستی

و ساختار منطقی قیاس مساوات

محمدعلی نوری*

دانش آموخته سطح چهار حوزه، پژوهشگر منطق و فلسفه در مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی و حوزه علمیه قم

چکیده

قیاس مساوات در ظاهر همانند یک قیاس اقترانی حملی بسیط است که البته صدق آن به صدق مقدمه خارجی «مساوی مساوی با یک چیز، مساوی با آن چیز است» وابسته است. به همین دلیل برخی بر این باورند که ارسطو با قید «انتاج بالذات» در تعریف قیاس، در مقام خارج کردن قیاسهایی مانند قیاس مساوات است. از سخنان ابن سینا بدست می‌آید که قیاس مساوات یک اقترانی حملی است که از هیئت قیاسی خود بیرون رفته و حدود آن از چینش منطقی برخوردار نیست، چراکه مقدمات این قیاس نه در همه حد وسط، بلکه تنها در بخشی از آن اشتراک دارند. خواجه طوسی تلاش کرده هیئت قیاسی و ترتیب منطقی حدود قیاس مساوات را بیان کند و در این راستا آن را به دو گونه اقترانی حملی بسیط و اقترانی حملی مرکب، تصویر کرده است. او همچنین به سخنان فخر رازی در اینباره نیز پاسخ داده است؛ فخر رازی معتقد است قیاس مساوات دارای حد وسط متکرر نیست و به همین دلیل نمیتوان آن را یک اقترانی شمرد بلکه باید آن را قیاسی دانست که تنها به بداهت عقلی منتج است. قطب‌الدین رازی اما از یکسو در شرح سخنان خواجه طوسی، قیاس مساوات را یک

اقترانی مرکب دانسته و اقترانی بسیط بودن آن را دچار اشکال میدانند و از دیگر سو، در شرح مطالع، همانند فخر رازی، قیاس مساوات را فاقد تکرار حد وسط شمرده و انتاجش را با لحاظ دو مقدمه داخلی و مقدمه خارجی آن، بدیهی میدانند. خونجی ساختاری جدید برای قیاس مساوات طراحی میکند و مقدمه خارجی این قیاس را «هر مساوی ب، مساوی است با هر چیزی که ب با آن مساوی است» میدانند که البته این دیدگاه وی با اشکال روبرو است. شهرزوری قیاس مساوات را در صورتی که منتج «الف مساوی ج است» باشد، بیرون از تقسیم قیاس به اقترانی و استثنایی شمرده و در صورتی که منتج «الف مساوی مساوی ج است» باشد، یک اقترانی حملی بسیط دانسته است. ملاصدرا باره دیدگاهی که قیاس مساوات را فاقد تکرار حد وسط دانسته، آن را یکی از قیاسهای اقترانی حملی مرکب مفصول‌النتائج میدانند که حد وسط در هر دو قیاس آن تکرار شده است. سخن ملاصدرا که همسو با سخن خواجه طوسی است، بیانگر دیدگاه درست درباره ساختار منطقی قیاس مساوات است.

*.Email: meshkat1009@gmail.com

تاریخ تأیید: ۹۷/۸/۲۰

تاریخ دریافت: ۹۷/۵/۲۹